

Малашко Олександр Євгенійович

здобувач

ЗВО "Львівський університет бізнесу та права"

<http://orcid.org/0000-0001-8676-5837>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

JEL Classification: K 19

SECTION "LAW": Право

Анотація. Метою статті є дослідити та розкрити сутність адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Питання забезпечення інформаційної безпеки є вкрай важливими для української держави на сучасному етапі, що, насамперед, обумовлено необхідністю протистояти протиправним посяганням на інформаційний простір України, збереження інформаційних ресурсів, захисту населення від негативного інформаційного впливу тощо. Окрім цього, стратегічно визнаним пріоритетом зовнішньої політики України є європейська інтеграція, що вимагає удосконалення нормативно-правової бази забезпечення інформаційної безпеки України, яке б відповідало не лише міжнародним стандартам, а передусім українським національним інтересам в інформаційній сфері. не докінця вивченими залишаються адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Це й зумовлює актуальність дослідження. За результатами аналізу літературних джерел з'ясовано, що адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки – це сукупність прийомів і способів, урегульованих нормами права, спрямованих на убезпечення безпеки інформації, які виражаються в інструментах і діяннях, за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права з метою удосконалення інформаційного простору.

Ключові слова: інформаційна безпека, пріоритети інформаційної безпеки, національні інтереси, адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки.

Annotation. The purpose of the article is to to investigate and reveal the essence of administrative and legal means of information security in Ukraine. Issues of information security are extremely important for the Ukrainian state at the present stage, which is primarily due to the need to resist illegal encroachment on the information space of Ukraine, preservation of information resources, protection of the population from negative information influence and more. In addition, a strategically recognized priority of Ukraine's foreign policy is European integration, which requires improving the regulatory framework for information security of Ukraine, which would meet not only international standards, but primarily Ukrainian national interests in the information sphere. administrative and legal means of ensuring information security in Ukraine remain not fully studied. This determines the relevance of the study. At the same time, the practice of considering cases of administrative offenses in the field of information legislation indicates the presence of certain gaps in the mechanism of administrative and legal support of the rights, freedoms and interests of information law, which creates obstacles in law enforcement and law enforcement activities. detection of the specified type of offense. It is proved that currently the institute of administrative responsibility in the information sphere is at the stage of formation and improvement, it is a kind of specific tool of legal regulation, due to the nature of information relations. According to the analysis of the literature, it is clear that the administrative and legal

means of information security – a set of techniques and methods regulated by law, aimed at ensuring information security, which are expressed in tools and actions that satisfy the interests of legal entities in order to improve the information space.

Keywords: information security, information security priorities, national interests, administrative and legal means of information security.

Вступ

Як відомо, у демократичному процесі важлива роль надається забезпеченню інформаційної безпеки засобами адміністративно-правового впливу [1]. Питання забезпечення інформаційної безпеки є вкрай важливими для української держави на сучасному етапі, що, насамперед, обумовлено необхідністю протистояти протиправним посяганням на інформаційний простір України, збереження інформаційних ресурсів, захисту населення від негативного інформаційного впливу тощо. Окрім цього, стратегічно визнаним пріоритетом зовнішньої політики України є європейська інтеграція, що вимагає удосконалення нормативно-правової бази забезпечення інформаційної безпеки України, яке б відповідало не лише міжнародним стандартам, а передусім українським національним інтересам в інформаційній сфері [2].

Визначенням інформаційної безпеки та її різновидів переймалися такі вчені, як В. Крисько, А. Манойло, А. Петренко, Д. Фролов, Г. Почепцов, О. Литвиненко, А. Тарас, В. Толубко, М. Дзюба, Я. Жарков, М. Онищук, Б. Кормич [3–10] та інші. Розглядалася ця проблема і нами [11–12]. Слід зазначити, що визначення розкривалися частково й по-різному. Водночас не докінця вивченими залишаються адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Це й зумовлює актуальність дослідження.

Мета статті

Метою статті є дослідити та розкрити сутність адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки в Україні.

Результати дослідження

Так, у рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 р. “Про Стратегію національної безпеки України” пріоритетами забезпечення інформаційної безпеки є [13]: 1) забезпечення наступальності заходів політики інформаційної безпеки на основі асиметричних дій проти всіх форм і проявів інформаційної агресії; 2) створення інтегрованої системи оцінки інформаційних загроз та оперативного реагування на них; 3) протидія інформаційним операціям проти України, маніпуляціям суспільною свідомістю і поширенню спотвореної інформації, захист національних цінностей та зміцнення єдності українського суспільства; 4) розробка і реалізація скоординованої інформаційної політики органів державної влади; 5) виявлення суб’єктів українського інформаційного простору, що створені та/або використовуються Росією для ведення інформаційної війни проти України, та унеможливлення їхньої підривної діяльності; 6) створення і розвиток інститутів, що відповідають за інформаційно-психологічну безпеку, з урахуванням практики держав – членів НАТО; 7) удосконалення професійної підготовки у сфері інформаційної безпеки, упровадження загальнонаціональних освітніх програм з медіакультури із залученням громадянського суспільства та бізнесу [1; 13].

На сучасному етапі розбудови системи інформаційної безпеки виняткове значення також має Рішення РНБО від 28 квітня 2014 р. “Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України”, яке було введено в дію Указом Президента № 449/2014 від 01.05.2014 р., в якому основний акцент ставиться на питаннях інформаційної та кібернетичної безпеки, вдосконаленні системи формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України [14].

Звертаючись до з’ясування поняття адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки України, на нашу думку, слушно послатися на висловлення О. Олійника [15], який зазначає, що практичне застосування методів захисту інформації завжди зумовлене: важливістю інформації та її носіїв (ступенями секретності, конфіденційності); реальними та потенційними загро-

зами для конкретного виду інформації з обмеженим доступом; умовами розташування режимних об'єктів, службових приміщень, технічних засобів обробки інформації та робочих місць працівників, діяльність яких пов'язана з державною таємницею та іншою інформацією з обмеженим доступом [15, с. 108].

Вивчення даної наукової категорії потребує також дослідження, насамперед, поняття “правові засоби”. На думку А. Малько [16] правові засоби є правовими явищами, які виявляються в інструментах встановлення суб'єктивних прав, обов'язків, пільг, заборон, заохочування, нагородження та діями, пов'язаними з технологією реалізації прав і обов'язків [16, с. 326]. У лексичному значенні поняття “засіб” означає прийом, спосіб дій для досягнення чогось; знаряддя, предмет, сукупність пристроїв для здійснення якоїсь діяльності. Загальною характеристикою понять, на позначення яких вживається слово “засіб”, є те, що всі вони позначають предмети і явища з точки зору їх функціонального призначення, можливості використання для вирішення якихось завдань [1].

У сучасній інтерпретації, підтримуючи позицію вчених [1], нам більше імпонує визначення правових засобів, яке запропоновано П. Рабіновичем [17], на думку якого це є інституційні утворення (установлення, форми) правової дійсності, які у своєму реальному функціонуванні, використанні в спеціальній правовій діяльності призводять до досягнення певного результату у вирішенні соціально-економічних, політичних, моральних та інших завдань і проблем, що стоять перед суспільством і державою на сучасному етапі [17, с. 55].

Характеризуючи види адміністративно-правових засобів, Ю. Тихомиров [18], зазначав, що до засобів адміністративно-правового регулювання відноситься не тільки ліцензування, встановлення стандартів тощо, але й форми управлінської діяльності [18, с. 313].

Дана класифікація є найбільш зручною і використовується у більшості наукових досліджень за даною тематикою. Найбільш актуальним серед комплексних адміністративно-правових засобів уявляється вивчення методів управлінської діяльності [1].

Найбільш актуальним серед адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки можна вважати метод колегіальності контролю за додержанням режиму секретності (конфіденційності) [1]. О. Олійник [15] стверджує, що застосування названого методу передбачає проведення колегіальних (комісійних) перевірок додержання режиму секретності (конфіденційності): внутрішньооб'єктових, тобто в центральних апаратах державних органів, на підприємствах, установах і організаціях – у строки, визначені нормативними документами; галузевих, відомчих, загальнодержавних (здійснюються спеціально уповноваженим органом державної влади у сфері охорони державної таємниці) – у строки, визначені відповідними керівниками [15, с. 107].

До методів забезпечення інформаційної безпеки можна віднести також сертифікацію засобів захисту інформації, ліцензування діяльності у сфері захисту відомостей, що становлять державну таємницю, сертифікацію системи телекомунікаційного обладнання й програмного забезпечення автоматизованих систем обробки інформації згідно з вимогами інформаційної безпеки. Окремо слід зазначити, що відносно засобів захисту відомостей, що становлять державну таємницю, повинен здійснюватися найсуворіший контроль з боку держави [1].

Важливе місце в системі адміністративно-правових засобів, безумовно, займає реєстраційний метод. У чинній системі виконавчої влади функції з реєстрації віднесені до контрольно-наглядових. Реєстрація засобів масової інформації (ЗМІ) являє собою необхідну умова діяльності щодо виробництва й випуску ЗМІ. Так, з урахуванням вимог ст. 4 Закону України “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні”, вказано, що друковані засоби масової інформації в Україні видаються державною мовою, а також іншими мовами реєстрації засобу масової інформації [19]. Сама процедура реєстрації не є особливо складною. Заява розглядається у місячний строк з дня її одержання. За результатами розгляду заяви приймається одне з таких рішень: 1) про державну реєстрацію; 2) про відмову в державній реєстрації; 3) про зупинення строку розгляду заяви про державну реєстрацію; 4) про визнання недійсним свідоцтва про державну реєстрацію друкованого ЗМІ. У разі виявлення відсутності (неточного або неправильного зазначення) в заяві відомостей, які передбачені Законом та Положенням, реєструвальний орган у десятиденний строк письмово повідомляє про це засновника (співзасновників) [19].

Не менш важливу роль серед адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки України і, як один із методів державного управління, виступає адміністративний примус. Визначаючи сутність адміністративного примусу П. Діхтієвський [20] стверджує, що він в системі механізмів громадської і державної безпеки являє собою особливого роду діяльність щодо застосування засобів, прийомів правового впливу на фізичних і юридичних осіб, що створюють загрозу безпеці держави. Основним критерієм для класифікації заходів адміністративного примусу, відводиться безпосередня мета застосування тих чи інших заходів [20, с. 124].

В контексті вищезазначеного, тут варто погодитись з думкою Л. Чистоклетова та О. Хитри [1] про те, що в сучасному суспільстві складається тенденція ускладнення завдань забезпечення безпеки особистості, пов'язаних із застосуванням інформаційно-електронних технологій. При цьому сприяють також численні пробіли в законодавстві, що регулює відносини в інформаційній сфері. Серед інших видів засобів адміністративно-правового примусу не менш важливу роль у сфері інформаційної безпеки відіграє адміністративна відповідальність. Нині інститут юридичної відповідальності посідає особливе місце в юриспруденції, проблемами якої займаються правознавці у різних галузях права, і як свідчить сьогоденні реалії, є частиною системи інформаційного правопорядку, який закладає правові підвалини для нормального функціонування та розвитку інформаційного суспільства. Разом з тим, практика розгляду справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення інформаційного законодавства свідчать про наявність певних прогалин в механізмі адміністративно-правового забезпечення прав, свободи і інтересів суб'єктів інформаційного права, що створює перешкоди в правоохоронній та правозастосовній діяльності, а також запобіганні та виявленні вказаного виду правопорушення [1].

Таким чином можна стверджувати, що в даний час інститут адміністративної відповідальності в інформаційній сфері знаходиться на стадії становлення та удосконалення, він є своєрідним специфічним інструментом правового регулювання, що зумовлений природою інформаційних правовідносин.

Висновки

За результатами аналізу літературних джерел [1–22] з'ясовано, що адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки – це сукупність прийомів і способів, урегульованих нормами права, спрямованих на убезпечення безпеки інформації, які виражаються в інструментах і діяннях, за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права з метою удосконалення інформаційного простору.

Список використаних джерел

1. Чистоклетов Л. Г., Хитра О. Л. Адміністративно-правові засоби у забезпеченні інформаційної безпеки України // *ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні: Зб. матеріалів II-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 17 листоп. 2017 р.). Львів, 2017. С. 212–217. URL: <http://aphd.ua/publication-349/>.*
2. Солодка О. М. Пріоритети удосконалення інформаційної безпеки України // *Інформація і право. 2015. № 3. С. 36–42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2015_3_7.*
3. Крысько В. Г. *Секреты психологической войны (цели, задачи, методы, формы, опыт)*. Мн.: Харвест, 1999.
4. Манойло А. В., Петренко А. И., Фролов Д. Б. *Государственная информационная политика в условиях информационно-психологической войны. 2-е изд., стереотип. М.: Горячая линия. Телеком, 2006.*
5. Почепцов Г. Г. *Пропаганда и контрпропаганда. М.: Центр, 2004.*
6. Литвиненко О. В. *Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії: Монографія. К.: Сатсанга, 2000.*
7. *Методы и приёмы психологической войны / Сост., ред. А. Т. Тарас. М.: АСТ, Мн.: Харвест, 2006.*

8. Інформаційна безпека держави у контексті протидії інформаційним війнам: навчальний посібник / За заг. ред. В. Б. Толубка. К.: НАОУ, 2004.
9. Нарис теорії і практики інформаційно-психологічних операцій / Дзюба М. Т., Жарков Я. М., Ольховой І. О., Онищук М. І.: навч. посібник ; За заг. ред. В. В. Балабіна. К.: ВІПІ НТУУ “КПІ”, 2006.
10. Кормич Б. А. Організаційно-правові засади політики інформаційної безпеки України: монографія. Одеса: Юридична література, 2003.
11. Петрик В. М., Остроухов В. В. та ін. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних операцій: навчальний посібник. К.: Росава, 2006.
12. Петрик В. М., Кузьменко А. М., Остроухов В. В. та ін. Соціальноправові основи інформаційної безпеки: навчальний посібник. К.: Росава, 2007.
13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року “Про Стратегію національної безпеки України”: Указ Президент України від 26.05.2015 р. № 287/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
14. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року “Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України”: Указ Президента України від 01.05.2014 р. № 449/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449/2014>.
15. Олійник О. В. Методологічні засади забезпечення системи інформаційної безпеки та її складової – захисту інформаційних ресурсів // *Право і безпека*. 2014. № 1(52). С. 103–109.
16. Малько А. В. Проблемы правовых средств: Сборник науч. исслед. “Проблемы теории государства и права”. М.: Проспект, 1999. 727 с.
17. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави. Вид. 5-те, зі змінами: навч. посіб. К.: Атіка. 2001. 176 с.
18. Тихомиров Ю. А. Административное право и процесс. М.: Юринформцентр, 2001. С. 397.
19. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 р. № 2782-XII (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>.
20. Діхтієвський П. В. Адміністративно-правовий примус у механізмі забезпечення особистої безпеки: дисер. на здобуття наук. ступеня д-ра. юрид. наук: спец. 12.00.14. Москва, 2004. 428 с.
21. Sopilnyk L., Skrynkovskyy R., Kovaliv M., Zayats R., Malashko O., Yesimov S., & Mykytiuk M. *Development of Digital Economy in the Context of Information Security in Ukraine // Path of Science*. 2020. № 6(5). P. 2023–2032. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.58-7>.
22. Yesimov S., Sopilnyk R., Kovaliv M., & Skrynkovskyy R. *Human and Civil Rights Guarantees While Providing Information Security // Path of Science*. 2018. № 4(5). P. 1008–1016. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.34-6>.